

Гуцалюк І. Особливості становлення народної міліції у Західній Волині періоду Директорії УНР (грудень 1918 р. – травень 1919 р.) / І. Гуцалюк // Каразінські читання (Істор. науки) : Тези 63-ї Міжнар. конф. молодих вчених “Каразінські читання” (Харків, 23 квіт. 2010 р.). – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 84–86.

Особливості становлення народної міліції у Західній Волині періоду Директорії УНР (грудень 1918 р. – травень 1919 р.)

Інна Гуцалюк, Волинський національний університет імені Лесі Українки

Проблема розбудови національних органів внутрішніх справ вперше постала перед вітчизняними урядами в добу Української революції (1917–1921 рр.). Проте своєї гостроти вона набрала у період Директорії Української Народної Республіки (УНР). Адже нестабільне суспільно-політичне становище у країні – не прогнозовані воєнні сутички різних (внутрішніх й зовнішніх) політичних сил із військами чинної влади – вимагали швидкої організації правоохоронних органів на місцях. Народна міліція стала єдиною можливим інститутом що забезпечував правоохоронну діяльність Другої УНР у містах й селах держави. Західна Волинь була одним із тих регіонів, де населення із симпатіями сприйняло зміну влади у країні. Тому розбудова міліцейського апарату, організаційне й кадрове зміцнення міліції на окресленій території заслуговує на увагу дослідників.

Існуючі наукові праці висвітлюють дану проблему фрагментарно, зупиняючись виключно на всеукраїнському рівні. Питання структури національних органів правопорядку у своїх працях порушили головним чином фахові юристи (В. Довбня, П. Михайленко, В. Сідак, В. Шевченко, Я. Шинкарук). Регіональний аспект цієї теми дослідили вчені-краєзнавці (Р. Оксенюк, І. Кичий, О. Михайлюк) ще у радянський період нашої історії. Тому їхні праці дещо тенденційні у викладі матеріалу. Суттєвим доповненням історіографічного доробку стали фонди Державного архіву Волинської області. Вони склали основу у висвітленні питання становлення народної міліції краю в окреслений період.

У ході підготовки дослідження перевага надавалася спеціально історичним методам. Серед них варто виділити конкретно-історичний та порівняльно-історичний методи.

Новизна наукової розвідки полягає у тому, що авторкою зроблена спроба на основі архівних матеріалів проаналізувати нормотворчу та організаційну структуру української народної міліції Західної Волині доби Директорії УНР.

Правовою підставою організації міліції УНР став закон Директорії від 4 січня 1919 р. Він ліквідував Державну Варту (ДВ) та передбачив організацію народної міліції. Структура та підпорядкування нового правоохоронного органу залишалися гетьманськими. Зберіг свою дію також Статут ДВ. Нововведенням республіканської влади щодо міліції була заміна її штату. До кінця січня міліція нового складу рівномірно постала в усіх повітах Західної Волині.

У краї першість в розбудові органів правопорядку тримав Луцький повіт. На цій території ще до прийняття офіційного документа розпочала формуватися міська та повітова міліції. Першу очолив начальник луцької народної міліції, другу – начальник повітової народної міліції. Обидві перебували у підпорядкуванні місцевих органів влади – міських та повітових земських управ, що брали на себе четвертину витрат із утримання органу, решта грошей надходила із відомчого центру – Міністерства внутрішніх справ.

До 6 січня 1919 р. штат луцької міліції був цілком змінений. Його відбір здійснювала спеціальна думська комісія. Згідно її вимог кандидат мав відповідати віку (18–43 роки), бути в хорошій фізичній підготовці та володіти державною мовою. Однак набір нашвидку спричинив до зменшення професійного рівня та слабкої дисципліни правоохоронців краю. Позитивним моментом кадрової політики Директорії було те, що євреї, на відміну від гетьманської доби, уже працювали в місцевих органах правопорядку.

Головними завданнями регіональної міліції були підтримання громадянського порядку та суспільної безпеки у Західній Волині. Хоча органи місцевого самоврядування зобов'язали її виконувати додаткові розпорядження, до яких відносився нагляд за санітарним станом краю. У

наступні місяці 1919 р відбувається різке падіння престижу професії міліціонера, що проявився у небажанні волинян працювати в правоохоронних органах. Таку реакцію мешканців краю викликало різке збільшення навантаження на правоохоронців та недофінансування інституції на місцях. Управи не справлялися із найпростішими своїми обов'язками – у забезпечені житлом та обмундируванням кадрів міліції.

Заважали оперативній роботі народної міліції у регіоні інші промахи муніципалітетів. Вона функціонувала у невідповідних до свого роду діяльності приміщеннях – на жодній дільниці не було електрифікації та телефонного зв'язку. Його керівництво за часту за власні кошти підтримувало життєдіяльність правоохоронних структур.

У травні 1919 р. у Західній Волині влада екстрено збільшила кількість загонів правопорядку. Перш за все це пов'язувалося із вступом польських військ у регіон. Однак особне поповнення правоохоронної установи суттєво не вплинуло на хід подій. До кінця травня під контролем поляків знаходилися головні повітові центри – Луцьк, Ковель, Володимир-Волинський. Усі подальші спроби Директорії УНР відновити свою присутність у Західній Волині були невдалими.

Отже, становлення української народної міліції у Західній Волині в значній мірі визначалося ходом воєнних дій. Влада у центрі та на місцях (не враховуючи продуманої політики щодо підбору міліцейських кадрів. – *І. Г.*) не виявляла особливого ентузіазму у покращенні організації роботи міліції й матеріальної винагороди службовців. Тому народна міліція не змогла виконувати свої обов'язки у повній мірі. Після остаточної втрати Західної Волині Директорія УНР врахувала свої прорахунки у правоохоронній діяльності. Тоді нею були застосовані конкретні дії – розширення структур народної міліції й збільшення платні усім її працівникам.